

อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023*

ศุภิสรา พรหมบังเกิด**

บทคัดย่อ

งานค้นคว้าอิสระชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกสถาบันขงจื้อในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023 และศึกษาตัวแสดงที่มีบทบาทในนโยบายและกระบวนการในการส่งเสริมอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกการทำงานของสถาบันขงจื้อ ผลจากการศึกษาพบว่าทั้งไทยและจีนต่าง มีความร่วมมือกันอย่างรอบด้านรวมทั้งความสัมพันธ์ที่ยังรากลึกในทุกมิติ จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน ส่งผลให้การผสมผสานข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีนเป็นไปอย่างง่ายดาย การที่จีนได้ส่งออกสถาบันขงจื้อสู่ประเทศไทยเพื่อใช้เป็นกลไกในการเผยแพร่วัฒนธรรม ภาษา ตลอดจนถ่ายทอดค่านิยมแบบจีนซึ่งเป็นไปตามแนวคิดอำนาจละมุน (Soft Power) ของ โจเซฟ ไนย (Joseph S. Nye) ผ่านความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับรัฐบาล สถาบันทางการศึกษา และระดับปัจเจกชนระหว่างกัน ส่งผลให้ภาษาจีนเข้ามามีอิทธิพลอย่างมีนัยยะสำคัญในไทย อีกทั้งความตื่นตัวของคนไทยที่มองเห็นโอกาสในการมีส่วนร่วมกับจีน ยังเป็นแรงสนับสนุนให้ภาษาจีนได้รับความนิยมมากขึ้น สะท้อนจากจำนวนสถาบันขงจื้อในไทยที่มีมากเป็นอันดับสามของเอเชียและอันดับหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง

คำสำคัญ : อำนาจละมุน สถาบันขงจื้อ ประเทศจีน ประเทศไทย

*บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023” โดยมีอาจารย์ เอกลักษณ์ ไชยภูมิ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

** นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

China's Soft Power The Role of Confucius Institutes (CI) in Thailand from 2017 to 2023*

Supisara Prombungkerd**

Abstract

This independent study aims to examine Chinese soft power through the Confucius Institutes mechanism in Thailand from 2017 to 2023 and to explore the actors who contribute to the Confucius Institute's policy-making process and power enhancement to expand Chinese soft power. The result can be concluded that China-Thailand has all-rounded cooperation, and the relationship is deeply rooted at all levels and dimensions from the historical context that demonstrates cultural exchange, resulting in easy cultural integration between Thailand and China. China has exported the Confucius Institute to Thailand for use as a vehicle for disseminating and cultivating Chinese culture, language, and values, in accordance with Joseph S. Nye's notion of "soft power". Chinese soft power has operated through collaboration in a cultural exchange at the government, educational establishments, and individual levels.

As a result, the Chinese language is significantly influential in Thailand. The awareness of the Thai people, who see an opportunity to engage with China, has increased the appeal of learning Mandarin and other dimensions, which is demonstrated by the fact that Thailand has the third-highest concentration of Confucius Institutes in Asia and the most of any Mekong countries.

Keywords : Soft Power, Confucius Institutes, China, Thailand

* This research report summarizes a study of independent study "China's Soft Power: The Role of Confucius Institutes (CI) in Thailand from 2017 to 2023" with advisor Akekalak Chaipumee, Ph.D

** Student at Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

1. บทนำ

นับตั้งแต่ปี 2009 การประชุมสุดยอดผู้นำครั้งที่ 1 ของกลุ่ม BRIC เกิดขึ้น โดยมีจีนผึกกำลังรวมอำนาจจากกลุ่มประเทศเศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูงเพื่อขึ้นมาทัดเทียมกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ได้แก่ แกร์เซีย รัสเซีย อินเดีย และจีน ภายใต้ชื่อ “BRIC” บัญญัติขึ้นโดย จิม โอนีล (Jim O’Neil) หัวหน้าทีมวิจัยเศรษฐกิจโลก จาก Goldman Sachs อนึ่งการรวมกันของ BRIC แสดงให้เห็นถึงการย้ายอำนาจเศรษฐกิจโลกจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วอย่าง G7 มาสู่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยรวมพื้นที่กลุ่มประเทศสมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ของโลกที่มีจำนวนประชากรรวมกันมากกว่าร้อยละ 40 ของประชากรโลก (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2019) และในปี 2010 ได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มใหม่เป็น BRICS ซึ่งอักษรย่อ “S” คือประเทศแอฟริกาใต้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยกลุ่มประเทศ BRICS นั้น มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วสวนทางกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเดิมอย่าง สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรปที่มีส่วนแบ่งในตลาดโลกลดลง เมื่อการรวมกันของกลุ่ม BRICS เกิดขึ้นทำให้จีนเริ่มผงาดในตำแหน่งประเทศที่แข็งแกร่งที่สุดในกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS โดยในปี 2010 จีนแซงหน้าญี่ปุ่นขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาในแง่ของ GDP อีกทั้งจีนมีทุนสำรองเงินตราต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุด (Citéco, n.d.)

จากความรุ่งเรืองทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนที่เติบโตอย่างรวดเร็วทำให้จีนมีอำนาจและบทบาทในการต่อรองที่เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการทหาร ทำให้จีนกลายเป็นส่วนสำคัญต่อการกระตุ้นการเจริญเติบโตมูลค่าเม็ดเงินของหลายประเทศ รวมไปถึงอำนาจทางการเมืองที่จีนได้แผ่ขยายอิทธิพลทางการเมืองขึ้นเรื่อย ๆ อย่างกรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ (BBC News ไทย, 2021) สิ่งเหล่านี้เป็นที่ประจักษ์ในสายตาประชาคมโลกต่อบทบาทสำคัญของจีนที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ความแข็งแกร่งทางการเมืองโลก และการก้าวขึ้นสู่มหาอำนาจใหม่ อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะถูกเป็นที่ยอมรับในฐานะประเทศมหาอำนาจได้นั้นมีปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบทั้ง ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการทหาร เป็นต้น นอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้วอิทธิพลทางการเมืองทูตและพลังอำนาจแบบละมุนที่อาศัยความชอบธรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การทูต กฎหมาย หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศล้วนต่างเป็นองค์ประกอบที่มีผลทำให้ประเทศอื่น ๆ พิจารณาความเห็นของประเทศที่ถูกเรียกว่าเป็นมหาอำนาจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทอย่างมีนัยยะสำคัญต่อโลกไร้พรมแดนต่างนำมาสู่ความรวดเร็วในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารพร้อมกันทั่วโลก ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญทางการเมืองในการสร้างการรับรู้หรือสร้างโฆษณาชวนเชื่อเช่นอำนาจละมุน (Soft Power) ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือ หรือชักจูงให้เปลี่ยนพฤติกรรมคล้อยตามสิ่งที่เป็นความต้องการของผู้ใช้อำนาจ หนึ่งในอำนาจละมุนที่จีนใช้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ สถาบันขงจื๊อ โดยสถาบันขงจื๊อเปรียบเสมือนสินค้าวัฒนธรรมของจีน

ถือเป็นสินค้าและบริการที่มีวัฒนธรรมฝังตัวเป็นส่วนหนึ่งของสินค้าหรือบริการนั้น การที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการใดก็ตาม สิ่งที่ผู้บริโภคได้รับมาไม่ใช่เฉพาะตัวสินค้า แต่ยังได้วัฒนธรรมที่ฝังตัวในสินค้าหรือบริการนั้นมาด้วย เปรียบเสมือนทรัพยากรอย่างหนึ่งซึ่งมาในรูปแบบอำนาจละมุน โดยการสร้างสรรค์ผ่านการนำเสนอวัฒนธรรมของประเทศแต่ละประเทศให้มีความโดดเด่น น่าจดจำและเป็นที่ยอมรับได้

นับตั้งแต่ปี 2017 ความรุ่งเรืองของจีนประสบผลสำเร็จจนเป็นที่ประจักษ์เสมือนกระจกที่สะท้อนภาพลักษณ์ความแข็งแกร่งทางอำนาจการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจกระทบต่ออิทธิพลต่อความไว้วางใจของประเทศต่าง ๆ จึงเป็นที่มาของการพิจารณาอำนาจละมุนควบคู่กันไปด้วยใช้กลไกสถาบันขงจื้อ ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากจำนวนสถาบันขงจื้อในประเทศไทย ที่ก่อตั้งครั้งแรกในปี 2005 ระหว่างมหาวิทยาลัยหัวเฉียวของจีนร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ลงนามข้อตกลงจัดตั้งสถาบันขงจื้อแห่งแรกของประเทศไทย ผ่านการสนับสนุนและตอบรับที่ดีเยี่ยมจากรัฐบาลจีนและไทย ก่อนภายหลังมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาไทยต่าง ๆ จะให้ความสนใจในการก่อตั้งสถาบันขงจื้อเพิ่มขึ้น เป็นผลให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีสถาบันขงจื้อมากถึง 16 สถาบัน (เว่ย ฟาน, กิรติพร จูตะวิริยะ, และ ธรรมธเนศ ปุณณธนามหาการุณ, 2021) โดยครอบคลุมทั้งในส่วนกลางอย่างกรุงเทพฯ และส่วนภูมิภาค เป็นประเทศที่มีสถาบันขงจื้อมากเป็นอันดับสองของเอเชีย (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) เป็นที่มาของการศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านบทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านบทบาทของสถาบันขงจื้อ (Confucius Institutes : CI) ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023
2. เพื่อศึกษาตัวแสดงที่มีบทบาทในนโยบายและกระบวนการในการส่งเสริมอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกการทำงานของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้วิจัยได้ทำเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของกระบวนการดำเนินนโยบายของจีนในการส่งเสริมภาษาวัฒนธรรมจีนผ่านกลไกสถาบัน และ การยอมรับในวัฒนธรรมจีนของสาธารณชนไทยต่อสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่าง ปี ค.ศ. 2017 – 2023 ซึ่งเป็นช่วงที่จีนมีความรุ่งเรืองทั้งด้านอำนาจทางเศรษฐกิจ และการทหารอย่างชัดเจน อีกทั้งการวิพากษ์วิจารณ์สถานะของสถาบันขงจื้อในโลกตะวันตกอย่างเข้มข้น ทำให้นโยบายต่างประเทศของจีนนับแต่นั้นสามารถนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการปรับใช้อำนาจละมุน เพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศในฐานะประเทศมหาอำนาจใหม่ต่อไทยได้อย่างชัดเจน

4. แนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจละมุน (Soft Power)

โจเซฟ เอส ไนย์ (Joseph S. Nye) นักรัฐศาสตร์ผู้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) หมายถึง ความสามารถของมนุษย์หรือรัฐในการควบคุม เปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรมของผู้อื่น รัฐอื่น ให้ปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติตามที่ตนปรารถนา โดยรัฐที่มีอำนาจมากย่อมมีอิทธิพลมาก และสามารถทำให้รัฐอื่นปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนต้องการโดยแหล่งที่มาของอำนาจละมุนแบ่งได้ 3 แหล่ง คือ วัฒนธรรม แนวความคิดทางการเมือง และนโยบายต่างประเทศ (Holsti, 1995) ในส่วนของวัฒนธรรมจีนได้สร้างสถาบันขงจื๊อ ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย หรือโรงเรียนประเทศเป้าหมายกับมหาวิทยาลัยเจ้าภาพในประเทศจีน ภายใต้การประสานงาน มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) องค์กรพัฒนาเอกชนโดยมหาวิทยาลัยและบริษัทหลายแห่งของจีน โดยมีพันธกิจรับผิดชอบในการสนับสนุนการประสานงานและการพัฒนาในอนาคตของเครือข่ายสถาบันขงจื๊อกว่า 500 แห่งทั่วโลก (Lancaster University, 2020)

แม้ว่าในส่วนของแนวความคิดทางการเมืองที่มักสะท้อนถึงความสำคัญของผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์ จีนจึงต้องพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดแนวความคิดใหม่ เพื่อลดอุปสรรคจากสถานการณ์ภายนอกประเทศ ซึ่งต้องมีสันติภาพและเสถียรภาพ จึงอาจเห็นได้ว่าจีนจึงต้องใช้เครื่องมือ อำนาจละมุนเพื่อปรับภาพลักษณ์และทัศนคติของผู้คนเพื่อให้จีนผงาดขึ้นอย่างสันติ

และในส่วนนโยบายต่างประเทศ อย่างแนวคิดการผงาดอย่างสันติ (Peaceful Rise) ในช่วงสมัยประธานาธิบดีหู จิ่นเทา ที่ตั้งจุดมุ่งหมายสร้างความมั่นใจแก่ชาติต่าง ๆ ว่าจีนไม่ใช่ภัยคุกคาม แต่เป็นการผงาดขึ้นอย่างสันติ โดยการเติบโตและก้าวหน้าเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ และการทหารของจีน ไม่ได้คุกคามสันติภาพและเสถียรภาพของประเทศต่างๆในทางกลับกันจะเอื้อประโยชน์แก่ชาติต่างๆ เป็นรากฐานการสร้างควมไว้วางใจ (สำนักบริหารวิจัย (สบจ.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2020)

5.ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยเลือกดำเนินงานในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากพบว่าประเด็นสำคัญในงานวิจัยที่ศึกษาสถาบันขงจื๊อและเผยแพร่เป็นภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่ยังเป็นมุมมองโลกตะวันตกที่สะท้อนทัศนคติเป็นลบต่อการก่อตั้งสถาบันขงจื๊อ ซึ่งตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลจีน จึงใช้รูปแบบการวิจัย 2 แบบ เพื่อให้มีข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้านในการทำความเข้าใจบริบทของสังคม โดยแบ่งดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารประกอบต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อาทิ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจละมุน (Soft Power), แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจแหลมคม (Sharp Power), แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารต่างวัฒนธรรม, ตัวแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน เป็นต้น ควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เทคนิคการวิจัยเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาเอกสารที่มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถาบันขงจื๊อทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก โดยมุ่งเน้นหาข้อสรุปและการตีความเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมสถาบันขงจื๊อเพื่อทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในทฤษฎี

2. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาบันขงจื๊อในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการศึกษาและครอบคลุมในประเด็นปัญหาที่ยังไม่มีการเผยแพร่ผ่านเอกสาร เพื่อสะท้อนมุมมองการก่อตั้งสถาบันขงจื๊อ ในประเทศไทยว่าตรงตามทัศนคติที่โลกตะวันตกมองจีนเช่นเดียวกันหรือไม่ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงจึงจะสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการของกระบวนการก่อตั้งสถาบันขงจื๊อตั้งแรกเริ่ม จนถึงปัจจุบันว่ามีความสำเร็จหรือยังมีจุดมึบพร่องในด้านใด

6. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาการค้นคว้าอิสระเรื่อง “อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื๊อในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 - 2023” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอำนาจละมุน (Soft Power) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 1 ท่าน คือ ที่ปรึกษาศูนย์จีนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแบ่งผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

6.1 อำนาจละมุนผ่านกลไกการทำงานของสถาบันขงจื๊อ ในประเทศไทย

6.1.1 ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย-จีน สู่กลไกสถาบันขงจื๊อ

สำหรับการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงปี 1782-1917 ในช่วงนั้นการเรียนการสอนภาษาจีนยังเปิดเรียนได้เสรีที่เปิดขึ้นในโรงเรียนจีนเท่านั้น โดยจะอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและมักเป็นนักเรียนที่เป็นบุตรหลานชาวจีนส่วนใหญ่โดยระหว่างช่วงปี 1911 ดร.ซุนยัตเซ็นได้ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจีนได้ โรงเรียนจีนหลายแห่งต่างได้ปิดตัวลง อันเนื่องมาจากบุคลากรไม่ว่าจะครูชาวจีนหรือผู้บริหารต่างมุ่งความสำคัญไปที่การปฏิวัติมากกว่าขยายระดับการเรียนการสอนภาษาจีน แม้ดร.ซุนยัตเซ็นจะคว่าช่วยชนะในการสถาปนาระบอบสาธารณรัฐจีนได้แล้วก็ตาม รัฐบาลภายใต้พรรคก๊กมินตั๋งก็ยังคงดำเนินนโยบายส่งเสริมการศึกษา

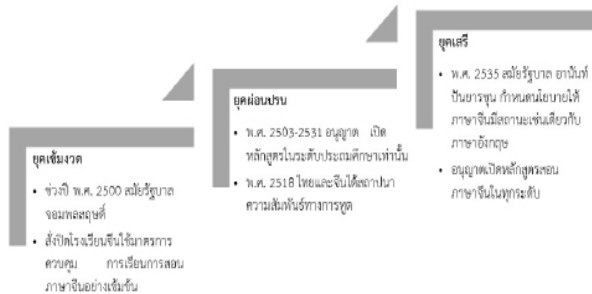
ภาษาจีนในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลควบคู่ไป ทำให้ในปี 1920 ปัญญาชนชาวจีนได้เดินทางเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นกลุ่มที่ประกอบอาชีพการศึกษาทำให้หัวเวลานั้นโรงเรียนจีนในไทยกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง นับตั้งแต่ปี 1920-1931 โรงเรียนจีนในไทยได้ขยายระดับการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา อาทิ โรงเรียนชินหมิน โรงเรียนอวิหมิน เป็นต้น รวบรวม ๆ แล้วในปี 1932 มีโรงเรียนจีนทั้งระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษากว่า 200 แห่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

กระทั่งในปี 1938 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลจึงกลับมาให้ความสนใจอีกครั้ง โดยจอมพล ป. กล่าวได้ว่าเป็นผู้มีความคิดแบบชาตินิยมซึ่งมีนโยบายสร้างชาติด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบชาตินิยมพยายามปลุกระดมความคิดให้สำนึกรักชาติ ประชาชนคนไทยต้องสามารถอ่านเขียนภาษาไทยจึงริเริ่มการตัดสัมพันธ์จีนที่มีแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ผ่านการลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนที่อาศัยในสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) โดยในสมัยนั้นจีนจึงพยายามพัฒนานโยบายต่างประเทศเพื่อลดความกังวลของไทยโดยยึดหลักการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการหารือถึงข้อกังวลของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลขึ้น ระหว่างการประชุมที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีนายโจว เอินไหล นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของจีน ร่วมกับคณะผู้แทนรัฐบาลไทยเจรจาร่วมกัน ทำให้ไทยเกิดความเชื่อมั่นว่าจีนไม่ได้มีเจตนาในการแทรกซึมอุดมการณ์ทางการเมืองไทย ในปี 1955 จอมพล ป. จึงตัดสินใจกลับมารักษาความสัมพันธ์กับทางการจีนโดยส่งคณะทูตกลับไปยังปักกิ่ง ซึ่งการส่งคณะทูตกลับไปช่วงดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ไทย-จีนกลับมามีแนวโน้มที่ดีขึ้น รัฐบาลของจอมพล ป. จึงได้ลดทอนและนโยบายที่คู่เป็นปรปักษ์ต่อกิจการของจีนลง (Tungkeunkunt and Phuphakdi, 2018, p. 603-604) อาจกล่าวได้ว่า ภูมิหลังการเรียนการสอนภาษาจีนในไทยนั้น จะถูกแบ่งเป็น 3 ช่วงได้แก่

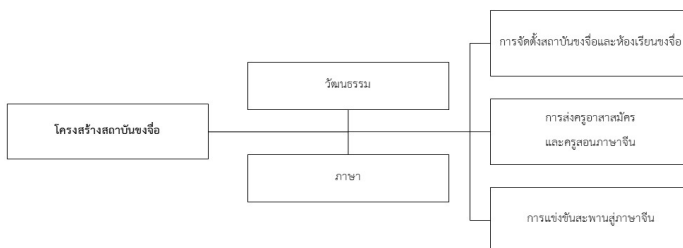
ยุคเข้มงวด สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ที่ดำเนินนโยบายเข้มงวดต่อ กลุ่มลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังซึ่งในสมัยอดีตได้มีการสั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนและควบคุมมาตรการการเรียนการสอนภาษาจีนทั้งในหลักสูตร เวลาการเรียนการสอนอย่างเข้มงวด เนื่องจากมองว่าโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาจีนอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สวนทางกับอุดมการณ์รัฐบาลสมัยนั้น (Chokkajitsumpun, 1998)

ยุคผ่อนปรน ช่วงปีพ.ศ. 2503-2531 รัฐบาลไทยเริ่มอนุญาตให้โรงเรียนจีนสอนภาษาจีนเปิดหลักสูตรเฉพาะระดับประถมศึกษาเท่านั้น โดยยังคงเข้มไม่ให้มีการเปิดโรงเรียนจีนเพิ่มขึ้นกระทั่งปี พ.ศ. 2518 ที่ไทยและจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนขึ้น แม้จะยังไม่มีการบังคับใช้ในการควบคุมโรงเรียนจีนซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนให้ได้รับการผ่อนปรนเปิดสอนได้ทันที แต่อนุญาตให้เปิดสอนภาษาจีนในระดับประถมศึกษา ส่วนในระดับมัศึกษาก็ยังคงต้องระงับไปตามนโยบายของรัฐ จนเมื่อรัฐบาลแต่ละยุคสมัยผ่านไป มุมมองต่อการสอนภาษาจีนก็ปรับเปลี่ยน ไม่ได้มองเป็นภัยต่อความมั่นคงเช่นสมัยก่อน แต่จะกลายเป็นโอกาสต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศแทน

ยุคเสรี ในปี พ.ศ. 2535 สมัยของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีมีมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการกำหนดนโยบาย การสอนภาษาต่างประเทศ และโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศ ทำให้ภาษาจีนมีสถานะเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ อนุญาตให้เปิดสอนอย่างกว้างขวางโดยไม่มีการจำกัดอีกต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) กล่าวได้ว่า เมื่อกำแพงทางภาษาถูกทำลายการเรียนการสอนภาษาจีนจึงกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญต่อกลไกการใช้อำนาจละมุน (Soft Power) อีกครั้งนับตั้งแต่ปี 2007 เมื่อหู จิ่นเทาได้ประกาศในที่ประชุมใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 17 ในการยกระดับวัฒนธรรมจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจละมุนของประเทศ เพื่อสร้างขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมในระดับโลก(ภาณุ,2564)ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 จีนได้ก่อตั้งองค์กรเพื่อผลักดันกลไกอำนาจละมุนโดยพยายามส่งออกการเผยแพร่ภาษาสากลโลกในช่วงปีแรกของศตวรรษที่ 21 ดังนั้น จีนจึงส่งออกการเผยแพร่ภาษาผ่านการดำเนินงานของฮั่นป๋ัน ภายใต้การควบคุมของ Chinese Language Council International โดยผู้นำของฮั่นป๋ัน จะได้รับการแต่งตั้งและอนุมัติโดยสภาแห่งรัฐซึ่งก็คือหัวหน้าฝ่ายบริหารจีน ดังนั้น ภายใต้กิจกรรมการบริหารดังกล่าวย่อมมาจากคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ (Wang, 2019)

โดยในโครงสร้างสถาบันขงจื๊อนั้นมีตัวแสดงตั้งแต่ปัจเจกชน กลุ่มคน องค์กร และ รัฐบาลร่วมอยู่ เพื่อร่วมกันกำหนดเงื่อนไขผ่านการศึกษาเผยแพร่วรรณกรรมไปทั่วโลกให้เกิด ส่วนร่วมที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของจีน ความเข้าใจในจีนทั้งสถานการณ์ ภายในประเทศและนอกประเทศ รวมไปถึงการเคารพพื้นฐานชาติมหาอำนาจ (Nederveen Pieterse, 2009) สถาบันขงจื๊อแสดงให้เห็นได้ชัดถึงจุดมุ่งหมายเหล่านี้ โดยใช้กลไกสร้างอำนาจ ละมุนผ่านการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 กลไกหลัก ๆ คือ

1.การจัดตั้งสถาบันขงจื๊อและห้องเรียนขงจื๊อ เกิดจากความร่วมมือระหว่าง สำนักงาน ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ หรือ ฮั่นป๋น (Hanban) มหาวิทยาลัยของจีน และ มหาวิทยาลัยในประเทศเจ้าภาพ (สถาบันขงจื๊อเส้นทางสายไหม, ม.ป.ป.)

2.การส่งครูอาสาสมัครและครูสอนภาษาจีน สำหรับอาสาสมัครสอนภาษาจีนใน ต่างประเทศจะ มีการคัดเลือกผ่าน 2 โครงการ คือโครงการอาสาสมัครครูสอนภาษาจีน ที่เปิด รับสมัครภายในประเทศจีน เพื่อส่งไปสอนยังประเทศต่าง ๆ โดยทางฮั่นป๋นจะรับผิดชอบค่าใช้จ่าย และโครงการที่ 2 คือ โครงการอาสาสมัครครูสอนภาษาจีนสำหรับชาวจีนโพ้นทะเล เปิดโอกาส แก่อาสาสมัครชาวจีนผู้อาศัยนอกเขตดินแดนได้สอนภายในประเทศนั้น ๆ (Gil, 2017) ซึ่งต้องมี วุฒิการสอนภาษาจีนที่ได้รับการยอมรับตามข้อระเบียบของประเทศดังกล่าวคู่กับประสบการณ์ และทักษะในการสอนภาษาจีน คุณสมบัติหลักของครูอาสาสมัครหรือครูผู้สอนนั้นต้องรู้ถึงคุณค่า ทางวัฒนธรรมจีนที่สถาบันขงจื๊อยึดถือ เนื่องจากยุคแรกของการเปิดรับเปิดอุปสรรคเนื่องจากครู ไม่จบตามสาขาส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีมาตรฐาน และไม่เป็นที่รับรองที่รัฐบาลจีนมุ่งหวังคือ การถ่ายทอดคุณค่าทางภาษาและวัฒนธรรมของจีน ทางฮั่นป๋นจึงได้ปรับเปลี่ยนเกณฑ์การรับ สมัครครูอาสาสมัครจีนที่จะต้องจบในสาขาการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติหรือสาขาการ สอนภาษาจีนนานาชาติเท่านั้น (แก้วบุตร, 2019)

3. การแข่งขันสะพานสู่ภาษาจีน (Chinese Bridge) เปรียบเสมือนสะพานระหว่าง ผู้สนใจภาษาจีนถ่ายทอดเรื่องราวในภาษาจีน ทำให้ทั่วโลกเกิดการยอมรับภาษาจีนและสร้างความ นิยมชมชอบขึ้น ภายใต้การสนับสนุนโดยศูนย์การศึกษาภาษาและความร่วมมือภายใต้กระทรวง ศึกษาธิการ โดยการแข่งขันดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือในการสร้างกระแสภาษาจีนทั่วโลกให้มีการ ผสมผสานของวัฒนธรรมทั่วโลก เพิ่มความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมจีนอย่างลึกซึ้ง (Rui, 2022)

ทั้งสามกลไกที่ได้กล่าวไปข้างต้นต่างสอดคล้องกับกระบวนการการเผยแพร่อ่านาละมุนของ จีน ภายใต้สถาบันขงจื๊ออย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมีผลทำให้ผู้คนต่างยอมรับวัฒนธรรมจีนมากขึ้น สนใจในการ เรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตามปี 2020 องค์กรพัฒนาเอกชนได้แก่ มูลนิธิการ ศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อ รับผิดชอบในการสนับสนุนประสานงานและพัฒนาอนาคตของเครือข่ายสถาบันขงจื๊อกว่า 500 แห่ง ทั่วโลก แทนที่จากหน่วยงานฮั่นป๋น เพื่อสนับสนุนโครงการที่หลากหลายและขยายการสอนภาษาจีนและ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมจีนให้ดำเนินต่อไป (Lancaster University, 2020)

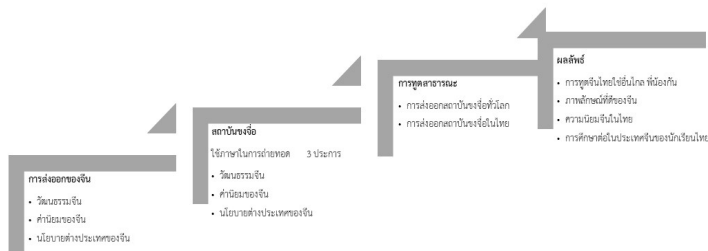
ทั้งสามกลไกที่ได้กล่าวไปข้างต้นต่างสอดคล้องกับกระบวนการการเผยแพร่อำนาจละมุนของจีน ภายใต้สถาบันขงจื่ออย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมีผลทำให้ผู้คนต่างยอมรับวัฒนธรรมจีนมากขึ้น สนใจในการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตามปี 2020 องค์กรพัฒนาเอกชนได้แก่ มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการสนับสนุนประสานงานและพัฒนาอนาคตของเครือข่ายสถาบันขงจื่อกว่า 500 แห่งทั่วโลก แทนที่จากหน่วยงานอื่นขึ้น เพื่อสนับสนุนโครงการที่หลากหลายและขยายการสอนภาษาจีนและความเข้าใจด้านวัฒนธรรมจีนให้ดำเนินต่อไป (Lancaster University, 2020)

6.1.2 การดำเนินงานในการก่อตั้งสถาบันขงจื่อในประเทศไทย

เมื่อกำแพงทางภาษาถูกหลายการเรียนการสอนภาษาจีนจึงกลับมารุ่งเรืองในไทยอีกครั้ง ภายหลังเกิดเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการไทยกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการของจีน ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนมีความไหลลื่นและเป็นไปตามมาตรฐาน ในปี 2004 ทางจีนได้เริ่มโครงการส่งออกครูอาสาสมัครชาวจีน ร่วมมือขึ้นขึ้นจัดส่งครูอาสาสมัครชาวจีนไปยังสถานศึกษาของไทยตั้งแต่โรงเรียนในสังกัดภาครัฐ ขยายจนทุกระดับการศึกษา ทำให้ภาษาจีนเข้ามามีบทบาทอย่างมีนัยยะสำคัญ สืบเนื่องจากระดับโรงเรียนสู่ระดับอุดมศึกษาจนเกิดเป็นสถาบันขงจื่อ แห่งแรกในประเทศไทย คือ สถาบันขงจื่อ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดตั้งขึ้นในปี 2006 ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง 3 หน่วยงาน ได้แก่ อันปันมหาวิทยาลัยหัวเฉียวประเทศจีน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก่อนจะขยายอาณาบริเวณที่ตั้งสถาบันครอบคลุมไปทั่วทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคของไทย อันเนื่องมาจากผลของการผลักดันของกระทรวงศึกษาธิการไทย ที่ทำให้ความร่วมมือการก่อตั้งสถาบันขงจื่อในประเทศไทยขยายตัวขึ้นอย่างมาก เป็นผลให้ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันขงจื่อมากเป็นอันดับสามของเอเชียและอันดับหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง ในแง่ของการขยายตัวของจำนวนสถาบันขงจื่อที่เพิ่มขึ้นในไทย นอกจากแสดงให้เห็นถึงกระทรวงศึกษาธิการไทยที่เข้ามามีบทบาทผลักดันภาษาวัฒนธรรมจีนเข้ามามีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น ยังแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของคนไทยที่สนใจภาษาจีนมากขึ้น

6.1.3 Soft Power จีนผ่านการดำเนินกิจกรรมของสถาบันขงจื่อ

การดำเนินกิจกรรมภายใต้สถาบันขงจื่อของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นรูปแบบการทูตเชิงวัฒนธรรมที่มีส่วนอย่างมากในส่งเสริมความเข้าใจอันดี ที่ไม่เพียงการเรียนการสอนภาษาจีนแต่ยังดำเนินผ่านเครือข่ายสถาบันที่ประชาสัมพันธ์สัมพันธ์อันดีระหว่างไทยจีน การดำเนินงานของสถาบันขงจื่อในประเทศไทยถือได้ว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างจีนกับไทย

ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด อำนาจละมุนตามค่านิยมของโจเซฟ ไนย์ ที่จีนได้ส่งสถาบันขงจื่อ เสมือนเครื่องมือสร้างอำนาจอิทธิพลผ่านการแทรกแซงแวดวงวิชาการ เห็นได้จากจำนวนสถาบันขงจื่อในไทยที่ก่อตั้งขึ้นนับรวมกันหลายสิบแห่ง ที่ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาจีน และการถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนที่โดดเด่นไม่แพ้วิชาการ อย่าง กิจกรรมหมากล้อมกระดาน 9 คูณ 9 และกิจกรรมสอนวิทย์ภาษาจีน ทั้งศิลปะการเขียนตัวอักษร การทำอาหารของชาวจีน การร่ำมวยจีน ไปจนถึงการจัดงานสัมมนาวิชาการและการบรรยายในหัวข้อต่าง ๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยในไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลลัพธ์ที่แสดงถึงความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาและบริการวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมจีนที่เพิ่มขึ้นในไทยได้อย่างชัดเจน

6.2 ตัวแสดงที่มีบทบาทในนโยบายและกระบวนการในการส่งเสริมอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกสถาบันขงจื่อ

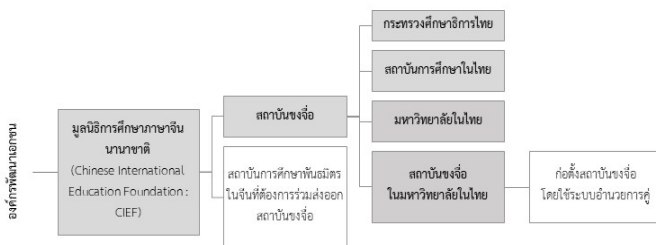
ในปี 2020 ที่ผ่านมามีการจัดระเบียบโครงการสถาบันขงจื่อครั้งใหม่ โดยใช้แผนการปฏิรูปที่ได้รับอนุมัติจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพื่อเพิ่มบทบาทสถาบันขงจื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการศึกษากับประเทศอื่น ๆ ด้วยการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ อาทิ ศูนย์เพื่อการศึกษาภาษาและความร่วมมือ (Center for Language Education and Cooperation : CLEC) ทำหน้าที่หลักในการจัดหาครูสอนภาษาจีนกลางและสื่อการเรียนการสอนประกอบการทำงานของ มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในนามที่จดทะเบียนกับกระทรวงกิจการพลเรือน กำกับดูแลโดยกระทรวงศึกษาธิการที่จะทำหน้าที่หลักในการพัฒนาการดำเนินงานของสถาบันขงจื่อร่วมกับมหาวิทยาลัยพันธมิตรของจีน (Horsley, 2021)

โดยในอดีตโครงการก่อตั้งสถาบันขงจื่อนั้นถือเป็นความร่วมมือระดับทวิภาคีโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มหาวิทยาลัยและโรงเรียนระหว่างไทยกับจีน ภายใต้การแนะนำของฮั่นป๋าน ผู้ทำหน้าที่จัดสรรงบประมาณและประสานมายังไทยในการจัดหาอาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวก

ซึ่งทางมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนพันธมิตรจากฝั่งจีนจะจัดสรรครูสอนภาษาจีนซึ่งจะมีทั้งจากฝั่งจีนและไทย เครื่องมือการเรียนการสอน หนังสือเรียนให้แก่สถาบันขงจื่อหรือห้องเรียนขงจื่อภายใต้การทำงานระบบผู้อำนวยการ คือ ผู้อำนวยการ 1 คนจากประเทศไทย และผู้อำนวยการ 1 คนจากประเทศจีนร่วมกับการดำเนินงานในสถาบัน โดยงบประมาณหลักที่นอกจากรัฐบาลจีนจะเป็นผู้มอบให้ร่วมดำเนินงานกับฝั่งไทยนั้น ยังรวมไปถึงชุมชนชาวจีนในไทยที่ต่างมีส่วนสำคัญในโครงการในการให้ทุนหรือทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสถาบันขงจื่อ เพื่อส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมจีนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดนอกเหนือจากการสอนประจำวันในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปแล้วการดำเนินกิจกรรมหลักของสถาบันขงจื่อและห้องเรียนขงจื่อแบ่งได้ 3 ด้าน คือ การสอนและฝึกอบรมภาษาจีน โดยมีทั้งหลักสูตรแบบนับหน่วยกิตและไม่ับหน่วยกิตขึ้นอยู่กับความต้องการของสถาบันนั้น ๆ อีกทั้งยังมีโปรแกรมการฝึกอบรมระยะสั้นหรือระยะยาวสำหรับครูในท้องถิ่นและนักเรียนที่สนใจในวัฒนธรรมภาษาจีนครอบคลุมแต่เจ้าหน้าที่ระดับสูง เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและบริษัทต่าง ๆ ไปจนถึงบุคคลทั่ว การส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นการเน้นไปที่วัฒนธรรมประเพณีของจีนโดยจัดขึ้นตามเทศกาลประเพณีจีนอย่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ ซึ่งจะมีกิจกรรม การเขียนพู่กัน รำจีน และกังฟู เป็นต้น และการแลกเปลี่ยนการศึกษา ทั้งสถาบันขงจื่อและห้องเรียนขงจื่อต่างมุ่งส่งเสริมในการให้แนวทางและประสานระหว่างโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของจีน (Wang, 2019) ถึงแม้จะปัจจุบันการกิจการดูแลสถาบันขงจื่อจะถูกโอนย้ายภายใต้มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ แต่สถาบันขงจื่อเดิมละแห่งจะยังคงความเป็นพันธมิตรกับมหาวิทยาลัยของจีนต่อไป โดยจะได้รับการประสานงานโดยมูลนิธิการศึกษาภาษาจีนของจีนแทน

สำหรับการก่อตั้งสถาบันขงจื่อในประเทศไทย แรกเริ่มทางรัฐบาลจีนจะเป็นผู้เสนอให้กับมหาวิทยาลัยในไทย หลังจากนั้นฝ่ายไทยจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเรื่องในการยื่นหนังสือขอตั้งสถาบันขงจื่อโดยมหาวิทยาลัยไทยจะต้องหาพันธมิตรจากฝั่งมหาวิทยาลัยจีนมาเป็นผู้ร่วมก่อตั้งในการสร้างเครือข่ายพันธมิตรก่อตั้ง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายลงนามในบันทึกความร่วมมือในการก่อตั้งสถาบันขงจื่อร่วมกัน ก่อนยื่นให้กับจีน เมื่อได้รับอนุมัติแล้วขั้นบันจิงจะลงนามกับมหาวิทยาลัยฝ่ายเจ้าภาพ สุดท้ายมหาวิทยาลัยฝ่ายจีนในฐานะตัวแทนจากขั้นบันจิงจะลงนามกับมหาวิทยาลัยฝ่ายไทยในหนังสือข้อตกลงความร่วมมือในการจัดตั้งสถาบันขงจื่อ (สถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ จะมีเนื้อหาสำคัญบางประการที่ทางมหาวิทยาลัยฝ่ายไทยต้องระบุไว้ว่า มหาวิทยาลัยมีความจำเป็นอย่างไรจึงจะต้องมีสถาบันขงจื่อ เช่น จะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมไทยส่งเสริมการเรียนการสอน เป็นต้น โดยทางรัฐบาลจีนจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติเอง โดยการก่อตั้งสถาบันขงจื่อแห่งหนึ่งต้องใช้งบประมาณมาก จีนจึงจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายจีนคนหนึ่งและฝ่ายไทยอีกหนึ่งคนมาประจำที่สถาบัน ซึ่งทางการจีนจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนรายเดือนที่ค่อนข้างสูงโดยยังไม่รวมเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน อีกทั้งการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นมาด้วยงบประมาณที่สูงทำให้ทางการจีนต้องมีความมั่นใจในระดับหนึ่ง จนเมื่อระยะหลังมีหลายมหาวิทยาลัยให้ความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทางการจีนจึงให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งทำเรื่องเสนอขอพิจารณาเข้ามาแทน (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2566)

ปัจจุบันสถาบันขงจื่อในประเทศไทยได้สร้างความร่วมมือระหว่างจีนกับไทยโดยยึดหลักการเคารพซึ่งกันและกัน การเจรจาฉันมิตร และผลประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินการสอนภาษาจีน ฝึกอบรมครูสอนภาษาจีน ให้บริการสอนภาษาจีนแก่สังคม และดำเนินกิจกรรมให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรมจีน และข้อมูลอื่น ๆ ทั้งนี้ สถาบันขงจื่อแต่ละแห่งจะมีการดำเนินกิจกรรมที่ต่างกันไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของสถาบัน สถาบันขงจื่อเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อ, ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนจีนให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม ด้วยการต้อนรับอันดีของทั้งสองฝ่าย (NATO StratCom COE, 2019)

6.3 ข้อวิจารณ์จากโลกตะวันตก

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เผยแพร่เป็นภาษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่มักพบว่า มีข้อกังวลและวิจารณ์ถึงสถาบันขงจื่อว่าอาจดำเนินการเป็นสถาบันที่คอยสอดส่องหรือสร้างภัยคุกคามแก่ประเทศพันธมิตรได้ ดังที่ งานวิจัยบางชิ้นให้ความเห็นว่า สถาบันขงจื่อมีการใช้อำนาจทางการเมืองมาก ซึ่งจีนใช้ Soft Power ได้แตกต่างจากประเทศอื่น แทนที่จะเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี แต่จีนกลับใช้ในแง่ของผลประโยชน์ทางการเมืองทั้งการบั่นเบียดบางประเด็นที่อ่อนไหวและการปิดกั้นเนื้อหาที่เข้มงวด (Volodsko, 2015) เช่นเดียวกับ ข้อวิจารณ์ที่ว่า สถาบันขงจื่อเปรียบเสมือนหน่วยงานโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลจีน ที่ไม่เพียงแต่ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีแล้ว สถาบันยังได้กดดันมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อปิดกั้นเสรีภาพของชาวทิเบตและไต้หวัน รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจัดรัสเทียนอันเหมิน (Painter, 2014)

เมื่อนานาประเทศเริ่มกังขาต่อการส่งออกสถาบันขงจื่อของจีนที่อาจสร้างภัยคุกคาม จึงกลายเป็นข้อกังวลของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องที่จะต้องปรับปรุงภาพลักษณ์ซึ่งมีความสำคัญคู่กับการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ จีนพยายามอย่างหนักในการลงทุนด้านการทูตสาธารณะซึ่งโดยตามหลักคือการสร้างการมีส่วนร่วมของประเทศและการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศ เป็นโจทย์ที่จีนพยายามใช้ดำเนินการทูตในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้จีนสะท้อนภาพของตัวเองอย่างไรในโลก ที่ดูจะขัดแย้งกันเองในกระบวนภายใน กล่าวคือ จีนต้องการสร้างบรรยากาศเปิดกว้างพหุสังคม

แต่ระบอบการเมืองภายในยังคงอำนาจนิยมที่พร้อมจะแสดงจุดยืนก้าวร้าว หากรู้สีกว่าตนเองโดนคุกคามโดยยังคงส่งออกภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรพร้อมโอบรับต่างวัฒนธรรมอย่าง สถาบันขงจื๊อ ซึ่งไม่ได้มีความหมายตราใบใดที่รัฐบาลจีนยังคงจับเฝ้าติดตามต่อสิทธิมนุษยชน ควบคุมการนำเสนอข่าว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคปัญหาต่อการทูตสาธารณะของจีนที่ต้องการปรับปรุงภาพลักษณ์ (Hartig, 2016)

หากย้อนดูภารกิจหลักของจีนในการส่งออกสถาบันขงจื๊อไปทั่วโลก พบว่าจุดมุ่งหมายหลักคือการเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โดยมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมจีน ทั้งนี้ การที่แต่ละประเทศจะมีมุมมองต่อสถาบันขงจื๊อในประเทศตนเองอย่างไร ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเมืองระหว่างสองประเทศนั้น ดังเช่นไทยที่มีความสัมพันธ์อันดีกับจีนมานับตั้งแต่อดีต ทำให้ประเทศไทยการเผยแพร่ทางภาษาและวัฒนธรรมร่วมกันกับจีนดำเนินได้อย่างราบรื่น ผสมผสานกับการประสานงานที่ใกล้ชิดตั้งแต่ระดับรัฐบาล สถาบันการศึกษา และมหาวิทยาลัยในไทยที่พร้อมจะส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีน ทำให้กลไกการทำงานของสถาบันขงจื๊อได้ดำเนินตามพันธกิจหลักได้อย่างเต็มที่ อนึ่งในสังคมยุคปัจจุบันเกิดแรงกระเพื่อมจากข่าวทุนจีนสีเทาแผ่ขยายอิทธิพลขึ้นในไทย ซึ่งอาจกลายเป็นเครือข่ายที่ฝังลึกในสังคมที่อาจสร้างแรงเสียดทานต่อการดำเนินอำนาจละมุนของจีนได้ จึงเป็นประเด็นที่น่าให้ความสำคัญ แม้จะดูห่างไกลจากภารกิจหลักของสถาบันขงจื๊อที่ชี้ชัดวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนการสอนภาษาจีนที่ไม่ได้มีศักยภาพเพียงพอต่อการเป็นภัยคุกคามดังที่ถูกกล่าวหาตามข้อวิจารณ์ของโลกตะวันตก

7. การสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านบทบาทของสถาบันขงจื๊อ ในประเทศไทยนั้น ได้เป็นไปตามแนวคิดอำนาจละมุนของโจเซฟ ไนย์ กล่าวคือ จีนได้ส่งออกวัฒนธรรม ค่านิยมแบบจีนสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สอดรับกับวัตถุประสงค์ของทูตจีนเทาที่เคຍะภาคในที่ประชุมใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 17 ในการยกระดับวัฒนธรรมจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจละมุนของประเทศตนเอง โดยใช้การดำเนินงานผ่านการส่งออกสถาบันขงจื๊อมายังประเทศไทยให้ภาษาได้ทำงานเป็นสะพานในการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นจีน วัฒนธรรม และค่านิยมภายใต้การกำกับของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ผลลัพธ์ได้จากการส่งออกสถาบันขงจื๊อมายังไทยนั้น ทำให้คนไทยได้รับสารและซึมซับวัฒนธรรมจีน มีความสนใจในภาษาจีนมากขึ้นเสริมด้วยปัจจัยหนุนจากการอพยพของชนจีนรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะย่านห้วยขวาง ย่านสุทธิสารที่กลายเป็นแหล่งชุมชนใหม่ของชาวจีนรายล้อมไปด้วยแหล่งบันเทิง ร้านอาหารสโตร์จีนขายจนเป็นเครือข่ายธุรกิจของชาวจีน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่ประจักษ์ต่อการกระแสนโยบายวัฒนธรรมจีนที่หล่อหลอมเข้ามายังประเทศไทยมากขึ้น อาทิ อาหารอย่างหม่าล่าที่ได้รับความนิยมในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา กระแสวัฒนธรรมการกินอาหารจากจีนเช่นนี้ไม่ต่างไปจากการที่คนไทยยอมรับวัฒนธรรมอาหารการกินของประเทศญี่ปุ่น อย่าง ซูชิ หรือกิมจิ ของประเทศเกาหลีใต้

อย่างไรก็ตาม สถาบันเองไม่สามารถสร้างทัศนคติที่คนไทยมีต่อภาพลักษณ์ของคนจีนได้ดีขึ้น ด้วยภารกิจหลักคือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและถ่ายทอดการเรียนการสอนภาษาจีน ประกอบผู้คนโดยธรรมชาติมักแยกประสบการณ์ที่ได้สัมผัสในชีวิตจริงมากกว่า การเข้ามาเรียนรู้ผ่านสถาบันขงจื่อ จึงเป็นเหตุที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของสถาบันในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของคนจีนแก่คนไทยได้ ดังนั้น การดำเนินอำนาจละมุน (Soft Power) จึงต้องควบคู่ไปกับอำนาจแข็ง (Hard Power) อื่น ๆ เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับจีน โดยจีนจะดำเนินนโยบายให้การช่วยเหลือหรือสร้างความร่วมมือเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ อย่าง ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative (BRI)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอำนาจละมุนของจีน บทบาทของของสถาบันขงจื่อ (Confucius Institutes : CI) ในประเทศไทยระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023 ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้อำนาจ Soft Power ของจีนดังกล่าวอาจไม่มีตัวชี้วัดความสำเร็จในการปรับทัศนคติของคนไทยได้หรือไม่ หรือสามารถเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองแบบจีนได้สำเร็จ เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชี้ชัดว่า สถาบันขงจื่อมีมุมมองอย่างไรต่อการทำงานทางการทูต นอกเหนือจากการเน้นภารกิจในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและภาษาจีนแล้ว ปัจจุบันประเด็นระหว่างไทยกับจีนได้เพิ่มขึ้นที่ไม่เพียงแต่ตัวแสดงระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่เป็นกลุ่มทุนจีนที่เข้ามาอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ประเด็นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีน ที่พยายามสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนให้คนไทยเกิดความเข้าใจอันดีต่อจีน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยชิ้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสำรวจ Soft Power หรือ อำนาจละมุนของจีนในไทยผ่านกลไกสถาบันขงจื่อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความร่วมมือกับประเทศจีนดีเสมอมา ทั้งจากรัฐบาลไทย กระทรวงศึกษาธิการไทย สถาบันการศึกษาในไทย ตลอดจนภาคประชาชน เป็นนัยยะสำคัญต่อจุดยืนทางการเมืองโลกได้ว่า ไทยได้ให้ความสำคัญกับจีนอย่างดีเสมอมา ในขณะที่สภาวะการเมืองโลกปัจจุบันกำลังแข่งขันกันระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน สองประเทศมหาอำนาจที่ได้สร้างแรงกระเพื่อมต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจและการค้าโลกอย่างมหาศาล โดยไทยซึ่งเป็นประเทศขนาดเล็กควรจะสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่อาจเกิดความผันผวนของสถานการณ์การเมืองโลกได้

ดังนั้น การดำเนินงานของสถาบันขงจื่อควรมีการสำรวจการดำเนินงานอย่างละเอียดว่ามีกิจกรรมที่นอกเหนือขอบเขตของการสอนภาษาและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีนหรือไม่ อย่างที่ประเทศอื่น ๆ พบเจอ อาทิ ความข้องเกี่ยวระหว่างนักการเมืองหรือนายทุนกับสถาบัน ประกอบกับปัจจุบันประเด็นทุนจีนสีเทาได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาล ดังนั้น จึงควรมีการสำรวจอย่างลึกซึ้งควบคู่ไปกับบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ที่พร้อมเปิดรับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและภาษา เพื่อสร้างโอกาสแก่ประชาชนไทยจริง ๆ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทยเชิงปริมาณเพิ่มเติม เจาะจงไปที่รายมหาวิทยาลัย เพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานที่แตกต่างกันของแต่ละสถาบัน รวมถึงสำรวจให้เห็นถึงความต่อเนื่องของการดำเนินงานในสถาบันนั้น ๆ โดยมีการจัดทำตัวชี้วัดอำนาจละมุน (Soft Power) ของจีนได้ชัดเจนเพื่อให้สามารถระบุได้ถึงความสำเร็จของจีนในแง่สร้างผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Chokkajitsumpun, P. (1998). *Chinese literacy maintenance and shift in Bangkok : Individual and family cases (thesis)*.
- Citéco. (1AD). **10000 years of economy**. Retrieved March 19, 2023, from <http://bit.ly/3K8LDXA>
- Gallardo, C. (2023, May 17). **Rishi Sunak walks away from leadership pledge to close China-backed Confucius Institutes**. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/rishi-sunak-walks-away-from-leadership-pledge-to-close-confucius-institutes/>
- Gil, J. (2017). **Soft Power and the worldwide promotion of Chinese language learning: The Confucius Institute Project**. Multilingual Matters.
- Global Network. **Chinese International Education Foundation**. (n.d.). Retrieved March 19, 2023, from <http://bit.ly/3KaCfm2>
- Hartig, F. (2016). **How china understands public diplomacy: The importance of national image for national interests**. *International Studies Review*, 18(6). <https://doi.org/10.1093/isr/viw007>
- Holsti, K., & Holsti, K. J. (1995). *International Politics A Framework for analysis*. Prentice-Hall Internat.
- Horsley, J. P. (2022, March 9). **It's time for a new policy on Confucius Institutes**. Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/its-time-for-a-new-policy-on-confucius-institutes/>
- Lancaster University (2020, November 20). **Confucius institutes embark on a new phase of partnership, support and governance**. <https://www.lancaster.ac.uk/confucius-institute/news/confucius-institutes-embark-on-a-new-phase-of-partnership-support-and-governance>
- NATO StratCom COE (2019). **Hybrid Threats: Confucius Institutes**. Retrieved February 25, 2023, from <https://stratcomcoe.org/publications/hybrid-threats-confucius-institutes/88>
- Painter, H. (2014, December 15). **Doubts about the integrity of Confucius Institutes lead to mounting criticism**. The James G. Martin Center for Academic Renewal. Retrieved March 24, 2023, from <https://bit.ly/3KXmMFe>
- Pieterse, N. J. (2009). *Globalization and culture: Global mélange*. Rowman &

- Littlefield Publishers. Public Diplomacy. Journal of the Graduate School of Asia-Pacific Studies, 37, 99–113. Retrieved from <https://core.ac.uk/>.
- Rui, Z. (2022, September 30). **2022 Chinese Bridge Competition launches**. 2022 Chinese Bridge competition launches - China.org.cn. Retrieved March 18, 2023, from http://www.china.org.cn/arts/2022-09/30/content_78446336.htm
- Tungkeunkunt, K., & Phuphakdi, K. (2018). **Blood is thicker than water: A history of the diplomatic discourse “China and Thailand are brothers.”** Asian Perspective, 42(4), 597–621. <https://doi.org/10.1353/apr.2018.0027>
- Volodsko, D. (2015, July). **China’s Confucius Institutes and the Soft War**. The Diplomat. Retrieved from <http://thediplomat.com/2015/07/chinas-confucius-institutes-and-the-soft-war>
- Wang, Y. (2019). **Confucius Institutes in Thailand: Revealing the Multi-dimensionality of China’s**

ภาษาไทย

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2022, January 23). **ข้อมูลทุนการศึกษาในประเทศจีน**. Retrieved March 18, 2023, from <http://bit.ly/3IKGf3u>
- แก้วบุตร พิชัย. (2564). **ความต้องการจำเป็นของครูอาสาสมัครจีนต่อวิทยาการฝ่ายไทย : กรณีศึกษาโครงการอบรมครูอาสาสมัครจีน (ประเทศไทย) ประจำปี 2562**. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 9(1).
- ภาณุ อารี. (2021). **ทำไมจีนจึงล้มเหลว ในอุตสาหกรรม soft power กรณีศึกษาจากภาพยนตร์**. workpointTODAY. <https://workpointtoday.com/panu-aree-soft-power/>
- เวย์ ฟาน, กิรติพร จูตะวิริยะ และ ธรรมธเนศ ปุณณธนามหาการุณ. (2564). **“นโยบายของจีนในการส่งเสริมการพัฒนาสถาบันขงจื้อสู่ประเทศไทย.”** วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6 (1). หน้า 1-30
- สถาบันขงจื้อเส้นทางสายไหมทางทะเล. (n.d.). **ระเบียบการขอจัดตั้งสถาบันขงจื้อ**. Retrieved March 12, 2023, from <https://www.dpu.ac.th/msrci/about.php>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ระดับมัธยมศึกษา**. Retrieved November 2559, from http://thesis.swu.ac.th/swuebook/A410805_V2.pdf
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.). (2019, July 17). **BRICS : ขั้วอำนาจใหม่ของเศรษฐกิจโลกและคณะทนายของ ASEAN**. Retrieved March 19, 2023, from <http://bit.ly/3nrmLBe>

- สำนักบริหารวิจัย (สบจ.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2020, July 23). **อิทธิพลจีนในอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง**. Retrieved March 19, 2023, from <https://www.research.chula.ac.th/th/research-highlights/8091/>
- BBC News. (2021, March 25). **ทะเลจีนใต้ จุดยุทธศาสตร์ที่หลายชาติแย่งกันครอบครอง**. Retrieved March 19, 2023, from <https://www.bbc.com/thai/international-56461377>
- Indo-Pacific Defense Forum. (2019, April 22). **การเพิ่มขึ้นของ อำนาจที่แหลมคม**. Retrieved March 19, 2023, From <http://bit.ly/3FPLOo7>